

SAŽETAK ISTRAŽIVANJA

Osviještenost UČENIKA/UČENICA o problemu elektroničkog seksualnog i rodno-uvjetovanog nasilja u partnerskim vezama mladih

(pripremila Nataša Bijelić)

Istraživanje je provedeno na uzorku od 458 učenika i učenica srednjih škola iz različitih dijelova Republike Hrvatske putem on-line upitnika. U istraživanju je sudjelovalo više djevojaka nego mladića (73.6% naspram 26.4%) u dobi od 15-18 godina iz urbanih sredina. Među mladima, najčešće korištena aplikacija za kontakte i razgovor s prijateljima je Instagram (40%) i WhatsApp (38.9%) dok je Facebook manje popularan (9.8%).

U odnosu na razinu **svijesti o rodno-uvjetovanom nasilju među mladima**, rezultati pokazuju da su mladi svjesni neprihvatljivosti različitih oblika rodno-uvjetovanog nasilja. Većina mladih smatra neprihvatljivim slijedeća ponašanja: upadanje dečki u ženske školske svlačionice i fotografiranje djevojaka za zabavu; ismijavanje nekoga zato što je gay ili zato što se protivi nasilju; ili komentiranje nečijeg izgleda na način da nije u skladu sa njihovim spolom ili seksualnom orijentacijom. Kada je u pitanju ponašanje djevojke koje nije u skladu sa stereotipnom rodnom ulogom onda su mišljenja podijeljena- neki podržavaju ponašanje u skladu sa stereotipnom rodnom ulogom a neki ne. Više mladića nego djevojaka podržava ponašanje djevojke u skladu sa stereotipnom rodnom ulogom.

Velika većina učenika/ica (91.7%), više djevojaka nego mladića (94.6% naspram 83.4%), smatra *sextortion* (iznudu seksualno eksplicitnog materijala putem interneta) neprihvatljivim ponašanjem. *Pretjerano slanje poruka* u intimnoj vezi gdje osoba očekuje od partnerice/partnera da bude dostupna/dostupan čitavo vrijeme i odmah odgovori na poruke, nije široko prepoznato kao oblik kontrolirajućeg ponašanja. Otprilike petina učenika/ca (23.8%), više djevojaka nego mladića (26.7% naspram 15.7%), smatra to nasilnim ponašanjem. *Dijeljenje lozinke* s partnerom/icom većina (58.9%) smatra neprihvatljivim ponašanjem (jednak udio i mladića i djevojaka smatra da to nije OK- njih 2/3).

Uvid u **iskustva elektroničkog seksualnog rodno-uvjetovanog nasilja** učenica i učenika, pokazuje da je veći udio djevojaka u odnosu na mladiće (71.8% naspram 50.4%), izjavilo da su doživjele online seksualne komentare vezane uz njihova tijela, te da ih je netko ucijenio da će objaviti online njihove privatne informacije/fotografije/videa ako zauzvrat ne pristanu na seksualnu uslugu (8.6% naspram 5.8%).

S druge strane, veći udio mladića u odnosu na djevojke, izjavljuje da su doživjeli: online objavljivanje zlobne/uvredljive fotografije/videa/ web stranicu koja ih prikazuje ili kreiranje lažnog računa s njihovim imenom (24.8% naspram 18.7%); online objava (bez pristanka) njihove intimne fotografije/videa koju su toj osobi poslali privatno (14.1% naspram 6.9%); online prijetnje vezane uz fizičku sigurnost (43.8% naspram 24.9%); i zahtjev da gledaju online pornografiju ili sudjeluju u radnjama koje su inspirirane online pornografijom (19.8% naspram 9.8%).

Na pitanje jesu li ikada poslali poruku, nekome koga nisu susreli uživo, koja sadrži njihove intimne dijelove tijela, 4.4% učenika/ca odgovara pozitivno jer su to željeli a 3.3% odgovara zato što je ta osoba to tražila. Više mladića je odgovorilo da su to učinili jer su to željeli (9.1%) ili zato što je ta osoba to tražila (5.8%), dok je 2.7% djevojaka izjavilo da su to učinile zbog vlastite želje a 2.4% zato što je to bio zahtjev te osobe.

11.6% učenika/ca je odgovorilo da su poslali poruku partneru/partnerici koja je sadržavala sliku njihovih intimnih dijelova tijela zato što su to željeli. 2.2% je izjavilo da su to učinili zato što je to

partner/ica tražio/la. Više mladića nego djevojaka je odgovorilo da su to učinili zato što su željeli dok je 3.3% mladića i 1.8% djevojaka odgovorilo da su to učinili jer je njihova partnerica/partner to tražila/o.

Većina učenika/ca je izjavila da su nekoliko puta primili neželjenu poruku koja je sadržavala nečije intimne dijelove tijela. 31.2% djevojaka i 24.8% mladića je primilo takvu poruku nekoliko puta; 13.2% mladića i 19.3% djevojaka je jednom primilo takvu poruku dok 7.4% djevojaka i 3.3% mladića kažu da su često dobivali takve poruke.

Kada se radi o dijeljenju lozinke s partnerom/icom za online platforme, djevojke češće izjavljuju da su podijelile lozinku s partnerom (14.4%), nego što su mladići podijelili lozinku sa partnericom (njih 5%). 11.2% onih koji su podijelili lozinku s partnerom/icom kažu da je partner/ica napravio/la izmjene na online platformama bez njihovog znanja. Također, više djevojaka nego mladića je promijenilo svoju profilnu fotografiju zato što je to njihov partner zahtijevao.

One/i koje/i su iskusili različite oblike elektroničkog seksualnog rodno-uvjetovanog nasilja više puta (npr. online objavljivanje uvredljive fotografije/videoa/web stranice koja ih prikazuje ili kreiranje lažnog računa s njihovim imenom; iznudu seksualno eksplicitnog materijala putem interneta; objavljivanje bez pristanka njihove intimne fotografije/videoa koju su toj osobi poslali privatno; online prijetežne vezane uz njihovu fizičku sigurnost; prisila na gledanje online pornografije ili sudjelovanje u radnjama koje su inspirirane online pornografijom), upitane/i o počiniteljima i osobnom emocionalnom stanju odgovaraju:

- U svim slučajevima počinitelji su bili uglavnom različite osobe ili ista muška osoba ili partner/bivši partner ili, rijetko, ženske osobe
- Većina iskazuje da su se osjećali/e indiferentno dok su neke/i osjećale/i strah, nemoć ili bijes

Reakcije učenika/ka na situacije vezane uz elektroničko seksualno rodno-uvjetovano nasilje (npr. kao žrtve ili primatelji/ce poruka) mjerene su pomoću *izmišljenih situacija u obliku WhatsApp razgovora* koji se odnose na dijeljenje fotografija koje sadrže intimne dijelove tijela drugih osoba bez njihovog pristanka (sexpreading); seksualno uznemiravanje u obliku cyberflashing-a; kontrola u intimnoj partnerskoj vezi kroz pretjerano slanje poruka i dijeljenje lozinke.

U situaciji *dijeljenja fotografija* gdje je djevojka poslala svoju голу fotografiju dečku a on ju je prosljedio prijateljima bez njenog pristanka, najčešća reakcija učenika/ka bila je samostalno razriješiti situaciju (tj. okončati vezu – njih 48.5% ili tražiti savjet od prijatelja što učiniti- njih 31.4%).

U slučaju *primanja neželjene poruke koja sadrži nečije intimne dijelove tijela* (dic pic), većina učenika/ka (71.6%) bi blokirala i prijavila pošiljalatelja.

U situaciji *kontrole u vezi kroz pretjerano slanje poruka* i zahtijevanje od partnerice/partnera da odgovori istog trena, polovina učenika/ka (50.7%), više djevojaka nego mladića (56.1% naspram 35.5%), prepoznaje ponašanje kao problematično, dok otprilike četvrtina njih ne smatra ovo ponašanje problematičnim.

Drugi oblik kontrole u vezi je *zahtjev partnera/ice za razmjenu lozinke* (npr. za društvene mreže, e-mail) gdje bi većina učenika/ka (73.2%) odbila taj zahtjev. Više djevojaka nego mladića su svjesne/i činjenice da su lozinke privatna stvar (79.2% naspram 56.2%). S druge strane, više mladića nego djevojaka smatra da je razmjena lozinke oblik povjerenja među partnerima (22.3% naspram 9.5%) i učinili bi to ako bi dobili partneričinu/ partnerovu lozinku zauzvrat (16.5% naspram 8.3%).

Reakcije učenika/ka na situaciju *seksualizacije ženskih tijela* (tj. seksualizirani komentari mladića na izgled djevojaka) iz perspektive promatrača/promatračica najčešće uključuju neki oblik ravnodušnosti/tolerancije (npr. stav tipa „dečki su dečki“) ili osviještenost koja se očituje kao

odbacivanje takvog ponašanja. Više djevojaka nego mladića (42.7% naspram 19%) odbacuje takvo ponašanje dok sličan postotak i mladića i djevojaka iskazuje neki oblik ravnodušnosti prema takvom ponašanju (37.2% naspram 36.9%). Također, više djevojaka nego mladića (8.3% naspram 2.5%) ima potrebu reagirati u takvim situacijama i reći dečkima da je to neprihvatljivo ponašanje.

U slučaju *sexpreading-a* (tj. slanja svoje gole fotografije dečku koji je to proslijedio drugima bez njenog pristanka) iz pozicije promatrača/promatračica (tj. članova/ica chat grupe), najčešća reakcija je briga za žrtvu (djevojku), osviještenost i proaktivan stav prema problemu (tj. traženje da izbriše fotografije i razgovor s pošiljateljem o njegovom kažnjivom ponašanju). Više djevojaka nego mladića je izrazilo zabrinutost za žrtvu (49% naspram 19%) i svijest o problemu (38% naspram 15.7%). S druge strane, mladići su, u usporedbi s djevojkama, skloniji izražavanju stava kojim se okrivljuje žrtva (26.4% naspram 20.2%).

Na pitanje da li bi preposlali голу fotografiju prijatelju/ici, većina (79.2%) je odgovorila negativno (tj. ne bi to učinili) dok bi 14% njih prosljedilo fotografiju najboljem prijatelju/ici. Više djevojaka nego mladića izjavljuje da ne bi bile uključene u *sexpreading* (84.3% naspram 65.3%), dok više mladića nego djevojaka izjavljuje da bi bili uključeni u *sexpreading* ali kroz prosljeđivanje sadržaja samo prijateljima (29% naspram 14.6%).

Iz pozicije prijatelja/promatrača, u situaciji iznude seksualno eksplicitnog materijala putem interneta (*sextortion*) gdje se radi o distribuciji djevočinih seksualno eksplicitnih slika od strane dečka s kojim je bila u vezi s ciljem iznude seksualnih usluga od nje, većina učenica/ka (80.1%), nešto malo više djevojaka nego mladića (83.7% naspram 70.2%), prepoznaje to kao nasilno ponašanje i savjetovali bi žrtvu da to prijavi.

Sa stajališta prijatelja/promatrača, u situaciji *kontrole u intimnoj vezi* koja uključuje partnerov/ičin zahtjev za unfollow-anjem nekog sa društvenih mreža zbog njegove/njezine ljubomore, većina učenica/ka prepoznaje to kao neprihvatljivo ponašanje i slaže se da partner/ica nema pravo to zahtijevati. Međutim, oko 12% mladih ne smatra to problematičnim ponašanjem nego znakom ljubavi i privrženosti u vezi.

Iz pozicije prijatelja/promatrača, u situaciji *kontrole u intimnoj vezi* koja uključuje partnerov zahtjev za promjenom profilne fotografije na društvenim mrežama (tj. stavljanje slike koja ih prikazuje kao par tako da drugi znaju da su u vezi), učenici/e su bili podijeljeni/e u viđenju situacije. Oko 43% njih prepoznaje takvo ponašanje kao nasilno. 27% njih smatra to neprihvatljivim ponašanjem ali ne bi reagirali dok 24% nije svjesno problema, i upravo suprotno, smatra to simpatičnim.

Rezultati vezani uz generalnu osviještenost o problemu rodno uvjetovanog nasilja i elektroničkog seksualnog rodno-uvjetovanog nasilja i reakcije učenica i učenika, pokazuju da djevojke više prepoznaju nasilna ponašanja i sklonije su reagiranju ili traženju pomoći i podrške.

Preporuke

Specifične preporuke vezane uz rezultate istraživanja učenika i učenica srednjih škola uključuju fokusiranje na nekoliko područja:

- Rad na prevenciji sa učenicima/ama na pitanjima elektroničkog seksualnog rodno-uvjetovanog nasilja senzibiliziranjem i osvještavanjem o posljedicama njihovog online ponašanja i informiranje o strategijama kako se zaštititi ili potražiti pomoć i podršku.
- Izrazito važno i potrebno je raditi s učenicima/ama, posebno mladićima, i usmjeriti se na dekonstruiranje njihovih rodni stereotipa i stavova vezanih uz rodno-uvjetovano nasilje.

Mladićima trebaju biti pružene informacije i strategije kako se oduprijeti patrijarhalnim normama i vršnjačkom pritisku te kako reagirati u situacijama elektroničkog seksualnog rodno-uvjetovanog nasilja.

- Posebno naglasiti određena nasilna ponašanja koja se često miješaju sa ljubavlju i privrženošću (npr. *partnerovo/ičino pretjerano slanje poruka*). Također, dekonstruirati *mit o romantičnoj ljubavi* (posebno prisutan kod djevojaka) i pružiti mladima informacije i vještine potrebne za ostvarenje kvalitetnih veza.
- Poseban naglasak staviti na informiranje, educiranje i podršku promatračima/promatračicama kako reagirati u slučajevima rodno-uvjetovanog nasilja.
- Nastavnici/e bi trebali/e više koristiti proaktivan pristup kako bi doprli do učenika/ca i kako bi ih oni prepoznali kao odrasle osobe koje im mogu pružiti pomoć i podršku u slučajevima rodno-uvjetovanog nasilja.